

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, донетом на седници од 21. децембра 2015. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата **Ференца Јагице** под називом: „Међународно-правни аспекти југословенске кризе“. У том својству, Наставно-научном већу подносимо следећи

**РЕФЕРАТ
О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

а) Подаци о кандидату

Кандидат је рођен 22. јула 1973. године у Сомбору. Основну школу је завршио у родном Бездану, три године Војне гимназије у Београду, четврти разред Гимназије у Сомбору, све са одличним успехом. Правни факултет Универзитета у Београду завршио је 2008. године са једним од најбољих скорева у историји ове високошколске институције и просеком 8,13(8 13/100). Исте године и у идентичној академској установи је уписао мастер студије, на Међународно-правном модулу, које је окончао наредне 2009. године са просеком од 9,75(9 75/100) одбранивши код ментора професора Бранка Ракића са највишом оценом рад из темата предмета дисертације „Међународно-правни аспекти југословенске кризе“ и уже области под насловом „Југословенска криза и Европска заједница“.

Паралелно са мастер студијама похађао је курс из специјализације у области пореског саветовања на матичној институцији које је окончао 2010. године.

Докторске студије на Правном факултету Универзитета у Београду, Међународно-правна ужа научна област, уписао је 2009. године и успешно испунио све обавезе предвиђене наставним планом и програмом. Наставно-научно веће је 27. октобра 2014. године одобрило израду докторске дисертације под насловом „Међународно-правни аспекти југословенске кризе“.

У свом досадашњем раду кандидат се бавио различитим темама међународног права и права Европске уније. За потребе формата докторских студија објавио је чланак:

-Јагица Ференц, „О правној природи Европске уније“-Повратак на почетак, Часопис Правни живот ISSN: 0350-0500, Број 7-8, Година LXIII, Књига 570, 1-112, Str. 45-58, UDK 34(497.11)(05), ISBN 0350-0500, 2014, Издавач: Удружење правника Србије(М51-Рад у водећем часопису националног значаја).

б) Подаци о дисертацији

Докторска дисертација кандидата Ференца Јагице под насловом „Међународно-правни аспекти југословенске кризе“ има 402 стране заједно са литературом. Рад се састоји, поред уводног и закључног дела, из шест узајамно условљених тематских области подељених на главе и повезаних у логичко-садржинску целину. Анализа кључног нормативног инструмента, Устава СФРЈ из 1974. године, кроз његове релевантне одредбе и дихотомију релације федерализам-конфедерализам, као и гледишта етаблираних корифеја правног конституционализма у погледу његове правне природе, функције и домаћаја, претходе експликацији предмета дисертације. Следи потом теоретски и практични осврт на питања идентитета и континуитета државе која се

преламају у конкретној равни третмана и судбине југословенске државне организације. Пракса Светске организације(ОУН) у домену чланских права поводом сличних или идентичних ситуација искрслих током њеног полустолетног постојања и третман статусних права СФРЈ рефлектован у коначном аранжману решења, представљају средишњи простор експликације рада на тези. Суштинским питањем права народа(нације) на самоопредељење кроз призму догађаја манифестованих поводом и током југословенске кризе и елаборацијом његових инструмената у погледу појма, садржаја и титулара, а самим тим и међународне праксе у сфери примене, бави се следећа област темата. Правном природом оружаних сукоба који су избили у овом делу Старог континента, са рефлексом на оснивање, делатност и ефекте мисије Хашког трибунала поводом третмана најтежих инкриминација у сфери хуманитарног права, посвећена је наредна глава рада. Најзад, проблемом сукцесије државе и његовом везом са питањима идентитета и континуитета, као и анализом Бечког споразума о сукцесији(2001), заокружује се слојевити, стручно утемељени и аргументовани приступ у елаборацији правног наслеђа југословенске државне организације.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације спада у општем смислу унутар правила међународног јавног права и следствено томе материје међународних односа, права међународних организација, међународног хуманитарног права, као и права Европске уније. Догађаји у Југославији у последњој декади двадесетог столећа, а потом и њена дезинтеграција дали су повода за различите, најчешће тенденциозно исполитизоване и стога опортуне анализе овог феномена, истовремено спречавајући преко потребан научно утемељени, објективан и непристрасан приступ.

Експозиција рада отпочиње утопијским решењима Устава СФРЈ из 1974. године који се у политичкој публицистици, не ретко, назива „гробаром“ друге југословенске државе, и чији конфедерално интониран садржај није погодовао мултиетничком друштву са неизоставним атрибутима као што су партикуларизам и сепаратизам, трасирајући тиме пут ка коначној дезинтеграцији земље. Једно од круцијалних питања које се помаљало на стручном хоризонту везаном за нашу област истраживања односило се на територијалне промене и стиме у вези на третман идентитета(права и обавеза) Југославије пре и након промена, односно на њен непрекинути међународноправни континуитет који је, могло се закључити, често био условљен политичким опортунитетом. Шести комитет Светске организације(ОУН) је поводом сличних ситуација које су искрсле по питању чланства државе (која је била погођена променама) у Уједињеним нацијама формулисао одређене смернице које су на примеру Југославије неретко тумачене произвољно и недоследно. Код права народа(нације) на самоопредељење дошло је до његовог вулгаризовања приоритетно у сфери самоодређења република које је, логично, било потпомогнуто грађанским а не етничким критеријумом чија би унисона примена-кроз доследну интерпретацију права конститутивних народа-на најједноставнији начин апсолвирала југословенски конфликт. Динамика и интензитет ратних сукоба произилазили су управо из ове датости, истовремено спречавајући рационално и за све прихватљиво решење. Оснивање и делатност Међународног трибунала за бившу Југославију мимо ваљане процедуре и правила рада(основан од стране Савета безбедности) било је колико недовољно са друге стране и потребно, будући да се тиме барем створила нека врста форме у домену инкриминација из области хуманитарног права и постављени рудименти ка стабилрању међународног кривичног правосуђа. Комисија УН за међународно право је поставила јасан стандард у домену одређивања појма сукцесије и следствено томе нам омогућила ваљано стручно резонавање према псеудосукцесији, која је на примеру Југославије, потпомогнута схватањима Бадентерове арбитражне комисије, изашла из

оквира стручне етаблираности.. **Циљ** дисертације је да се из многих датости материје међународног јавног права експонираних на примеру Југославије, уважавајући првенствено научни, објективни и непристрасни приступ и принцип, изведе генерална одредница која - кроз дискурс почела науке међународног права изведених из области међународних односа и опредмењених у начелу равнотеже снага - пружа колико-толико утемељено научно објашњење и даје простора за даљње теоријске рефлексije у разradi овог, на конкретном примеру и од стране водећих земаља у међународној арили, наметнутог решења.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Рад на тези полази од генералне хипотезе која у себи сублимира све остале изведене хипотезе, да би се у финалном-попут пешчаника-све те подхипотезе сливале у полазишну хипотезу. Централна хипотеза полази од премисе да је међународна заједница опредмењена у најмоћнијим и најутицајнијим државама света претпоставила сва правила којима савремено међународно јавно право оперише почелу равнотеже снага у решавању југословенске кризе.

Из ње изведене хипотезе се ређају према наведеном редоследу: Србија и Црна Гора су своју државну самосталност која датира од Берлинског конгреса(1878) уградиле у темеље Југославије на Версајској мировној конференцији; уставне промене у предвечерје доношења Устава из 1974. године ће путем испланираних и минуциозних модификација отежати ионако сложено одвијање државног живота и трасирати пут ка дезинтеграцији земље; идентитет и континуитет држава предвиђени међународним правом, потпомогнути радом Бадентерове арбитражне комисије која је тенденционо нагињала ка дисолуцији државе у односу на сецесију, очигледно не кореспондирају у стварности на југословенском примеру; присуство ОУН у кризи услед круцијалних промена у међународним релацијама(урушавање Источног блока и нестанак биполарне структуре света) отежава механизам одлучивања у њеним телима(Савет безбедности, Генерална скупштина итд.), ремети, и онако оскудну, праксу формулисану од стране Шестог комитета у погледу чланства приликом случајева територијалних промена одређеног државног ентитета, доводећи до нелогичности и контрадикторности у погледу третмана Југославије од стране Међународног суда правде као и других међународних форума; принцип самоопредељења народа, премда никада није кохерентно и конзистентно спроведен, онако како је третиран у југословенској кризи(супротно начелима КЕБС-а из 1975. године), није пружао никакве гаранције за све инволвиране стране са обзиром на објективна и једноставна решења која је, да је постојала добра воља, могао артикулисати; оцена природе оружаних сукоба на територији бивше Југославије оптерећена је противречностима и општом климом у међународним односима; Хашки трибунал покушава да дистрибуира правду услед немогућности или неспособности дојучерашњих сународника да то сами учине, или пак пресуђује према унапред припремљеној пропорцији 7:2:1; питања сукцесије(Споразум о сукцесији из 2001. године, закључен у Бечу) мимо становишта Комисије УН за међународно право, оптерећена су нелогичностима, политичким мотивацијама и економским изнуривањем ради остваривања, сва је прилика, унапред смишљене полазне пројекције; будућност некадашњих сународника у заједничкој европској дестинацији(Европска унија) са или без безбедносног механизма конституисаног од стране НАТО;

Све ове подхипотезе дестиниране су ради аналитичног и комплексног третмана свих релевантних, методолошки оправданих елемената, и усмерене ка коначном оповргавању или афирмисању базичне хипотезе.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Поред увода и закључка дисертација садржи шест глава подељених у поглавља, док је треће поглавље треће главе подељено на одељке:

Прва глава: Правна природа СФРЈ

Поглавље 1: Релевантне одредбе Устава из 1974. године

Поглавље 2: Теорија уставног права о правној природи СФРЈ

Друга глава: Идентитет и континуитет

Поглавље 1: Теоријски појам идентитета и континуитета

Поглавље 2: Међународна пракса по питању идентитета и континуитета

Поглавље 3: Правна природа дезинтеграције Југославије-дисолуција или сецесија

Поглавље 4: Мишљење Бадентерове комисије бр. 1

Поглавље 5: Став трећих држава према питању идентитета и континуитета

Поглавље 6: Позиција Међународног суда правде према идентитету и континуитету

Поглавље 7: Бечки споразум о сукцесији из 2001. године и питање идентитета и континуитета

Трећа глава: Организација Уједињених нација

Поглавље 1: Чланство у ОУН

Поглавље 2: Практика УН у погледу чланства у случају територијалних промена

Поглавље 3: Резолуције органа ОУН у погледу чланства Југославије у Светској организацији

Одељак 1: Резолуција бр. 777/1 Савета безбедности

Одељак 2: Резолуција бр. 47/1 Генералне скупштине

Поглавље 4: Међународни суд правде у погледу чланства Југославије у УН

Поглавље 5: Акти других релевантних међународних организација и тела

Четврта глава: Право народа (нације) на самоопредељење

Поглавље 1: Појам права на самоопредељење

Поглавље 2: Практика ОУН

Поглавље 3: Право на самоопредељење у Југославији

Поглавље 4: Мишљење Бадентерове комисије бр. 2

Поглавље 5: Концепт самоопредељења према Уставу из 1974. године

Пета глава: Право оружаних сукоба

Поглавље 1: Природа сукоба на простору бивше СФРЈ

Поглавље 2: Позиција Хашког трибунала

Поглавље 3: Оцена природе оружаних сукоба у светлу релевантних правних правила права оружаних сукоба

Шеста глава: Сукцесија

Поглавље 1: Појам

Поглавље 2: Примена сукцесије на југословенском случају

Поглавље 3: Анализа Бечког споразума о сукцесији из 2001. године

У уводном делу инаугуративно се анализирају разлози приступања теми уз садржински оквир који имплицира полазишну хипотезу.

У првој глави се елаборира анализа правне природе СФРЈ пре свега кроз пројекцију уставног текста из 1974. године који је квалификовао политички систем као „социјалистичку самоуправну демократију“ по облику а као „самоуправну демократију“ по социјалној суштини. Једна од детерминанти Устава била је промоција делегатског система чија је крајња консеквенца потискивање грађана као бирача. Републике су се заокруживале као аутаркичне привредне целине. Дошло је до умножавања истоврсних привредних капацитета уз минимизирану искоришћеност. Стварана је атмосфера у којој

се сваки модалитет већинског одлучивања у федерацији номинализовао од стране република као атак на њихову националну сувереност, чиме се федерација од државног субјекта који поседује властити субјективитет наспрам својих република преображавала у простор за политичко цењање. Устав је својим решењима попут слободног удруженог рада, слободне размене рада, самоуправног федерализма, самоуправног споразумевања и друштвеног договарања наговестио економску и политичку ерозију државе.

Друго поглавље третира правну природу СФРЈ кроз становишта корифеја правног конституционализма који су, уз различите и садржински слојевите анализе, понудили готово једнодушан став у погледу неопстојности тако конципиране статалне конструкције.

У другој глави се пружају дефиниције идентитета и континуитета државе уз једнодушан закључак како умањење државне територије по себи не утиче на правни идентитет државе. Овај принцип међународног права дубоко је укоренен у међународној пракси. Као могући изузетак од наведеног принципа наводи се ситуација када територијална промена погађа „територијални нуклеус“ државе. Друго поглавље анализира међународну праксу по питању идентитета и континуитета, наводећи како је она оскудна и нејединствена. Треће поглавље разматра Мишљење бр. 8 Бадентерове арбитражне комисије која је операционализовала тезу о дисолицији(наспрот сецесији) федерације за сврху сукцесије. Резултат до којег је дошла објективно негира нестанак Југославије у корист осамостаљених државних целина. Њен став о сукцесији се темељи на премиси нестанка СФРЈ и настанка нових држава у виду осамостаљених република-сукцесора. Четврто поглавље анализира Мишљење бр.1 Комисије која је истицала да је СФРЈ „у процесу растакања“. Такав став темељио се на двама сумњивим претпоставкама: на наводној дисфункцији органа Федерације и на резултатима референдума у Словенији, Хрватској, Босни и Херцеговини и Македонији на којима су ове републике изразиле вољу ка самосталности. Пето поглавље посматра став трећих држава према питањима идентитета и континуитета. Приметно је како је случај СФРЈ био особен из два разлога: једна група држава је, са ослоном на ставове Бадентерове арбитраже, оспоравала континуитет СФРЈ. Са друге стране, такав став био је у ствари политички интониран и декларативан будући да су се фактички према СРЈ односиле као према држави која наставља континуитет према СФРЈ. Шесто и седмо поглавље анализирају став Међународног суда правде и Бечки споразум о сукцесији из 2001. године који, сваки за себе, први кроз дискретну праксу јуриспруденције и изнијансирани приступ, други кроз потребу оправдања сукцесије, приступају овим питањима.

Трећа глава даје генерални приказ чланства у Светској организацији, наводећи како конститутивни акти међународних организација, премда по својој правној природи мултилатерални уговори, у погледу сукцесије чланства унутар организације потврђују тезу о својој особености. Отуда се не би смеле поистоветити стране уговорнице мултилатералних уговора са својством чланица међународних организација. У другом поглављу се разматра пракса УН у погледу чланства у случају територијалних промена. Неколико практичних случајева је захтевало формулисање правних правила поводом овог питања, те је Шести комитет 1947. године усвојио три правила: по општем правилу, држава чланица не престаје бити чланица УН простом чињеницом што су њен састав или границе претрпели промене, према другом правилу када је створена нова држава она може користити статус државе чланице УН само у случају када је и формално примљена у Светску организацију сходно правилима Повеље, најзад сваки случај треба бити разматран посебно. Треће поглавље посвећено је, у виду два одељка, двама Резолуцијама Светске организације-Резолуцији бр. 777/1 Савета безбедности и Резолуцији бр. 47/1 Генералне скупштине(која је по својој суштини прилично контрадикторна) поводом чланства Југославије у УН. Четврто поглавље разматра делатност Међународног суда правде који је поводом искрелог питања чланског статуса СРЈ у Светској организацији, према становишту наведених резолуција-на примеру Конвенције о спречавању и

кажњавању злочина геноцида-констатовано како „усвојено решење није лишено правних потешкоћа“. Пето поглавље посвећено је анализи рада других међународних организација и тела (КЕБС потом ОЕБС, Покрет несврстаних итд.) у домену чланских права СРЈ унутар ОУН.

Четврта глава посвећена је праву народа (нације) на самоопредељење, пре свега његовом појму који је у садржинском смислу оптерећен бројним контроверзама, као и титулару овог права. Повеља Светске организације је први акт универзалног значаја који експлицитно предвиђа право на самоопредељење, али је такође присутна дилема око његовог нормативног садржаја у погледу саставних елемената и граница примене. Средином протеклог столећа оно је лансирано са интенцијом да пружи зависним народима могућност државног самоодређења. Разуме се, неради се о неком апсолутном праву будући да његово вршење подразумева усклађеност са другим когентним нормама општег међународног права. Друго поглавље ове главе управо настоји да допуни прво утолико колико се односи на праксу ОУН поводом овог питања. Треће поглавље кроз ракурс права на самоопредељење у Југославији покушава да пружи валидан одговор на већину ових противречности. Управо третман републичких бирачких тела у смислу демоса (популуса) а не конститутивних народа Југославије приликом изјашњавања о њиховој републичкој државној будућности је био окидач за избијање сукоба, јер је најбројнији конститутивни народ претходно на овај начин био одвојен од матице и одједном постајао национална мањина у новонасталим државама. Уследиће потом преседан у виду признавања административних (унутрашњих) граница а негирања спољашњих, чиме ће на флагрантан начин бити неутралисани ефекти Декларације КЕБС-а (1975) о непромењивости граница у Европи. Четврто и пето поглавље посвећени су управо Мишљењу бр. 2 Бадентерове арбитраже, односно концепту самоопредељења према Уставу из 1974. године, темама (питањима) која допуњују овај широки опсервацијски формат.

Пета глава се везује за право оружаних сукоба у којој средишње место заузима позиција Хашког трибунала. Пуни назив овог тела је Међународни трибунал за суђење лицима одговорним за тешке повреде међународног хуманитарног права почињене на територији бивше Југославије од 1992. године. Трибунал је основан Резолуцијом Савета безбедности бр. 827 од 25. маја 1992. године и, несумњиво, пружио је допринос афирмацији међународног кривичног правосуђа. Његова јуриспруденција је имала учинка у коначном етаблирању међународног кривичног правосуђа као подсистема међународног права. Међутим, његова мисија је од почетка оптерећена у остваривању међународне кривичне правде на терену који непосредно противречи супстанцијалним начелима кривичне правде. Споран је сам начин његовог оснивања, јер се међународни судови не могу оснивати једностраним актима органа Уједињених нација. Осим тога, споран је његов статус помоћног органа Савета безбедности са независношћу судске функције који по себи ствара простор за политички опортунизам. Прво поглавље ове главе се кохерентно и конзистентно надовезује на наведени садржај, елаборирајући притом природу сукоба на простору бивше СФРЈ и истичући шири контекст унутрашњих и међународних сукоба. Друго поглавље пружа нешто шири оквир у анализирању позиције Хашког трибунала. Треће поглавље даје оцену природе оружаних сукоба у светлу релевантних правних правила оружаних сукоба, имајући у виду две претходне фундаменталне одреднице (Хашки трибунал, унутрашњи односно међународни сукоби).

Шеста глава експлицира појам сукцесије кроз становиште Комисије за међународно право која заступа став према којем сукцесија представља легалну промену територијалног суверена праћену супституцијом дела права и обавеза државе претходнице. У случају нелегалних промена државног суверенитета ради се о простој замени суверенитета над одређеним делом државне територије, тј. о *de facto* или псеудосукцесији. Друго поглавље ове главе разматра примену сукцесије на југословенском случају, истичући став СРЈ у оквирима преговора Групе за сукцесију

Конференције о Југославији који је, до 2000. године, доследно инсистирао на тези да је на примеру Југославије приметно отцепљење делова југословенске федерације а не стање које би претпостављало третман и решење у форми споразума о сукцесији-које је усвојио Бечки споразум(2001)-образлажући притом круцијалну разлику између сукцесије и просте замене суверенитета. Треће поглавље говори управо о Бечком споразуму о сукцесији(2001) који је уредио последице дезинтеграције Југославије у форми пет некадашњих федералних јединица као равноправних сукцесора СФРЈ плус СРЈ.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Тема дисертације обухвата ширу област међународног јавног права која у себи сублимира области међународних односа, међународних организација, хуманитарног права, и права Европске уније. У српској међународно-правној науци није било замашнијег опсервирања ове значајне области, док су инострани покушаји и остварени резултати, генерално посматрано, такође оптерећени фрагментарношћу и политичким опортунизмом. Пре би се могло рећи како је изостао свеобухватан и систематичан приступ овој приметној научној области.

Свака од обрађених тема у садржају ове дисертације има свој оправдани и стручно утемељени дискурс. Свеобухватне импликације Устава из 1974. године на одвијање јавног живота, питања идентитета и континуитета СФРЈ уоквирена-путем питања чланства у Светској организацији-недоследном међународном праксом, право народа(нације) на самоопредељење кроз вишестепени пресек недостатака у домену титулара, нормативне садржине и граница примене, међународно право оружаних сукоба(хуманитарно право) кроз, на конкретном примеру, до сада оскудан ракурс разматрања унутрашњих и спољашњих оружаних инкриминација, као и проблем сукцесије који изнова изискује пажњу услед недостатка облигаторних правних правила а, самим тим и неуједначене праксе. Исто тако, одабрани приступ је омогућио проверу теоријских поставки на конкретним примерима, уочавајући и маркирајући одступања, те покушавајући пружити извесност, доследност и веродостојност у овим варљивим областима науке међународног јавног права. Потребно је, такође, имати у виду како ове константе нису нужне само из разлога локалног односно регионалног приступа посматраној материји, већ је за очекивати да ће у некој другој, знатно широј и темељнијој рецепцији међународној права послужити као могући допринос апсолвирању ових комплексних и важних питања.

Научни значај одабране теме је слојевит и вишеструк. Првенствено треба имати на уму како је објективан и непристрасан прилаз овом феномену преко потребан у његовом анализирању и стручном уобличавању. И поред несумњиве, најчешће несвесне, оптерећености аутора миљеом из којег потиче, готово је извесно како ће се-уколико се придржава утврђеног опсега истраживања и доследног методолошког дискурса-напослетку искристалисати одређени научно утемељени и разложни закључци.

Напослетку, за очекивати је да ће се некадашња заједничка судбина народа који су били обухваћени југословенском државном организацијом, у измењеном правном и политичком амбијенту опредмењеном конструкцијом Европске уније, као и релаксираним међусобним односима, наћи у новим и другачијим околностима-омогућивши тиме напредак целог простора некадашње Југославије. Отуда треба имати у виду да ће се и област права Европске уније, кроз богатији и инспиративни садржај место некадашњих рђавих искустава, усмерити ка плоднијој и конструктивнијој научној елаборацији.

6. Закључак

На основу свега наведеног, Комисија има посебно задовољство и част да констатује да докторска дисертација кандидата Ференца Јагице под насловом: „ Међународно-правни аспекти југословенске кризе“, представља самостално и оригинално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану. Комисија је, стога, слободна да предложи Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену предметне докторске дисертације и одреди комисију за њену јавну одбрану.

У Београду,
15. јула 2016. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Миленко Крећа, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду, у пензији

др Бранко Ракић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

др Бојан Милисављевић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у Београду